

Вікторія Вертегел

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти особливо актуальними є питання оновлення й модернізації освітніх технологій і методів навчання. Увага багатьох науковців прикута до інтерактивних методів навчання, які є стимулом інноваційних змін у соціокультурному середовищі. Ці методи є активним відгуком на проблемні ситуації, які виникають перед окремою людиною та перед суспільством у цілому. Метою застосування інтерактивних методів у процесі вивчення будь-якої дисципліни є створення комфортних умов навчання, в яких усі студенти взаємодіють між собою. На заняттях надається можливість обговорення різноманітних проблем, аргументування власної думки, відбувається взаємодія викладача й студента, яка орієнтує особистість на розвиток її творчих і розумових здібностей та комунікативних навичок.

Інтерактивне навчання як специфічну освітню технологію в загальнодидактичному аспекті досліджують І. Осадченко, Л. Пироженко, О. Пометун. Питанням використання інтерактивних технологій під час навчання іноземній мові присвячено праці Н. Пономаренко, М. Ступак.

Виховання естетичного смаку студентів є важливою теоретичною й практичною проблемою. Одним із аспектів її вирішення є пошук засобів, котрі могли б забезпечити ефективність цього процесу. Іноземна мова містить у собі великий потенціал для виховання естетичного смаку студентів, а використання можливостей інтерактивних методів навчання під час цього процесу слугує його значній оптимізації. У нашій статті ми розглянемо потенціал використання інтерактивних методів навчання для виховання естетичного смаку майбутніх правників у процесі опановування ними іноземних мов.

У ході навчальної роботи з іноземних мов (англійської та французької) зі студентами I і II курсів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ ми застосовуємо комплекс методів, спрямований на виховання естетичного смаку особистості. Вважаємо, що використання в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів запропонованих методів під час читання дисципліни «Іноземна мова» є важливою умовою ефективного й цілеспрямованого естетичного виховання, зокрема виховання естетичного смаку студентів.

Методика викладання будується таким чином. В основу навчального процесу покладені дидактичні матеріали, що демонструють основні положення світової та вітчизняної естетичної думки, у тому числі й у професійній діяльності. Разом з цим ми намагаємося розширити в

свідомості студентів сфери застосування естетики, позбавити її ореолу віддаленості від життя та вивести на якісно новий, більш практичний рівень. Задля цього ми зіставляємо естетичні знання зі змістом суміжних дисциплін – культурології, деонтології, філософії, психології тощо. Це, на нашу думку, значно зміцнює міжпредметні зв'язки та покращує засвоєння всього циклу гуманітарних дисциплін.

Реалізуючи це, слід вирішити нелегке завдання екстраполяції науково-теоретичної інформації на життєвий досвід студентів, упровадження набутих знань у практичний обіг для вирішення актуальних питань професійної діяльності. На цьому етапі доцільніше застосовувати проблемно-пошукові методи навчання, активно залучати ілюстративно-дидактичний матеріал, орієнтуватися на міжособистісний діалог, самостійне наукове дослідження різноманітних естетичних та соціокультурних феноменів.

Під час навчання іноземним мовам та виховання естетичного смаку ми використовуємо різноманітні інтерактивні методи навчання та різні види самостійної роботи.

Застосування методу «Очікування» реалізується через проведення анкетування, спрямованого на виявлення початкового рівня естетичного смаку студентів та роз'яснення їм, що крім безпосередньо вивчення іноземної мови, ми будемо також виконувати завдання з виховання естетичного смаку. На наступному занятті студенти мають коротко написати про те, чого вони очікують від наших занять. В окремих групах ми пропонуємо зробити це письмово, а в інших – просто висловити свою на занятті (інтерактивний метод «Мікрофон»).

На початку курсу навчання студенти можуть формулювати свої очікування рідною мовою. У подальшому бажано, щоб студенти викладали свої очікування іноземною мовою. Цей метод надає змогу оцінити спрямованість та готовність аудиторії до співпраці, а також реакцію на думку їхніх співгрупників. У ході навчання слід повторювати метод «Очікування» ще декілька разів, спостерігаючи за тим, як змінюються пріоритети студентів. Найсуттєвішими є результати методу «Очікування» на початку та наприкінці навчальних років, адже перші допомагають нам вибудувувати роботу та прогнозувати її результати, а наприкінці року – дивитися наскільки вони виправдалися.

У тих групах, де студенти письмово викладають свої очікування, слід зберігати їх до кінця навчального року для того, щоб вони потім зазначили, що з них виправдалося, а що – ні, а також з'ясувати, які з пунктів вони вважають вже недоцільними (адже втратили свою актуальність, або змінилися). Така інтерпретація цього методу дозволяє не тільки простежити динаміку усвідомлення студентами призначення навчальної дисципліни «Іноземна мова», але й спонукає їх до самоаналізу та розуміння тих перетворень, що відбулися в їхніх особистостях за певний

період часу.

Задля покращення психологічного клімату на заняттях та розширення синонімічного ряду лексичного запасу студентів на початку кожного заняття ми вважаємо за необхідне давати їм таке завдання, в основу якого покладено метод інтерактивного навчання «Криголам». Для цього ми пропонуємо студентам картинку зображень облич, які мають вираз емоційних станів людини. Ці зображення виконано в сатиричному жанрі та зазвичай студентам дуже подобається їх розглядати, вони посміхаються, дуже жваво їх обговорюють – це налаштовує їх на позитивний лад, а так як предмет обговорення є іноземною мовою, ця вправа спрямовує розумові процеси студентів на оволодіння нашою навчальною дисципліною. Студенти мають обрати із запропонованих зображень те, яке найбільше відповідає їхньому стану на момент заняття, можна навіть намалювати це «обличчя» на окремому аркуші, або в зошиті, та з'ясувати іноземною мовою, чому студент перебуває у такому стані. Навчаючи лексики, ми надаємо студентам тлумачний словник і вони повинні зрозуміти з пояснення іноземною мовою та самої картинки, який емоційний стан зображено, дібрати найближчий до нього за своєю суттю емоційний стан, з'ясувати відмінності між схожими емоційними станами, проаналізувати, які слова увійшли в рідну мову як запозичення, чи змінилося їх значення при асиміляції. Наприклад, в англійській мові є слово «sympathetic», зазвичай першою асоціацією, яка виникає, є варіації на слово «симпатичний», «такий, що симпатизує комусь або чомусь», але з картинки видно, що це не так, тому після роботи з тлумачним словником стає зрозумілим, що значення цього слова «той, що співчуває»; зі словами «aggressive» («агресивний»), або «optimistic» («оптимістичний»), асоціативні сприйняття, як при перекладі з англійської мови, так і з французької – «агресивний» та «оптимістичний» є стовідсотково вірними.

Коли студенти вже володіють лексикою з тематики емоційних станів та почуттів людини, ми просимо не лише обрати стан, у якому вони перебувають на той момент, а й дібрати назви найближчих станів з точки зору на позитивну, або негативну спрямованість, з'ясувати відмінності між ними тощо. Така вправа на початку заняття може тривати 7–10 хвилин на початковому етапі, коли студенти лише опановують лексику з цієї тематики, та 5–7 хвилин у подальшому.

Для реалізації соціокультурного компонента навчання мови та впровадження естетично спрямованого навчального матеріалу в освітній процес на кожному занятті з практики мови всі засвоєні мовні навички ми відтворюємо в ситуаціях країнознавчого характеру. Приблизно третя частина кожного заняття будується на матеріалах оригінальних художніх або документальних текстів, котрі відбивають соціальні, культурні та естетичні чинники й особливості країни, мова якої вивчається, а також розкривають основні риси професійної діяльності правників у ній.

Ми ставимо за мету не тільки навчити студентів іноземної мови як засобу комунікації, але й розширити межі їхнього світогляду, урізноманітнити їх погляди на повсякденні речі, дати змогу розкрити особистість через іноземну мову – реалізувати себе в тих сферах, до яких вони раніше не зверталися. Мова студентів повинна бути правильною не тільки в плані висловлювання, але й у плані змісту, щоб вони, володіючи навіть мінімальним лексичним запасом, могли говорити, сприймати та передавати не тільки формально подану інформацію, але і явища в цілому такими, якими вони відбиті мовою, отримувати моральне задоволення від спілкування, почуватися комфортно в іншомовному середовищі.

На другому році вивчення іноземної мови ми пропонуємо студентам заняття-судове засідання. В його основу покладено ігрову ситуацію, яку запропонували Т. Кушнірова і О. Пометун [1]. Метою проведення інсценованих судових процесів є можливість отримання іншомовних знань та формування мовленнєвих навичок студентів, розвиток навичок постановки питань іноземною мовою, критичного мислення й ораторського мистецтва, а також розширення знань студентів у сфері юридичної системи, судового процесу й судових процедур країни, мова якої вивчається.

Інсценований судовий розгляд студенти готують протягом чотирьох тижнів. На підготовчому етапі, ми визначаємо над якою історичною або уявною постаттю буде проводитися суд та разом зі студентами обираємо для кожного певну роль. Обираючи прототип підсудного, слід враховувати той факт, що фабула має бути відома всім та легкодоступна для того, щоб студенти мали можливість ознайомитись з безпосереднім джерелом, а не чиєсь думкою; бажано, щоб за сюжетом діяли декілька персонажів; текст бажано добирати з естетичним наповненням. Наприклад, у нашій роботі з франкомовними групами ми обирали сюжет роману В. Гюго «Собор Паризької Богоматері», а для англomовних груп – новели Е. По «Чорний кіт».

Разом зі студентами ми вирішуємо, хто буде виконувати ролі слідчих, прокурора, суддів, захисників, свідків та підсудного. Для кожного формулюються завдання, які відповідають його ролі в судовому процесі. Метою інсценування є закріплення та практична апробація знань юридичної системи країни, мова якої вивчається; розвиток навичок постановки питань, критичного мислення, ораторського мистецтва; демонстрація студентам краси процесу юридичної дії, її соціального та естетичного наповнення; підвищення пізнавальної активності студентів; коригування навичок різних видів мовленнєвої діяльності в «живому» спілкуванні; розширення світогляду студентів; мобілізація всіх якостей особистості, в тому числі, й естетичного смаку.

У процесі підготовки до рольової гри «Судовий процес» комбінуються різні види самостійної роботи та інтерактивної діяльності студентів. Під час самостійної роботи студенти виконують такі завдання:

самостійний пошук матеріалу, підготовка проєктів промов, підготовка костюмів та атрибутів судового процесу тощо. До інтерактивних видів діяльності ми відносимо роботу в групах, які утворюються на основі розподілу соціальних ролей судового процесу, вирішення всіх підготовчих організаторських питань, виконання завдань із взаємодопомоги студентів у процесі підготовки як мовленнєвої, так і загальної тощо. З метою залучення всіх студентів до інсценування судового процесу та розширення кола професійних навичок, які могли б знадобитися студентам у майбутньому, можна виходити за межі самого судового засідання, тому наша рольова гра містить такі етапи: досудове слідство; установчі слідчі дії, судові засідання. Усі етапи гри проходять на одному занятті. Протягом досудового слідства треба встановити всі обставини події; на етапі проведення установчих слідчих дій вирішується, як кваліфікувати злочин (і згідно із законодавством країни, мова якої вивчається, і відповідно до законодавства України), які застережні заходи застосувати до підсудного, які свідчення будуть слухатися в суді, які докази розглядатимуться; на етапі судового рішення виступають свідки, всі сторони процесу, вирішується чи винен підсудний, чи ні.

Для розвитку навичок логічного мислення студентів та їх мовленнєвих навичок, ми пропонуємо студентам такий вид роботи як підготовка та презентація доповідей. Студентам надаються теми для доповідей естетичного спрямування: живопис різних жанрів, коротка біографічна довідка та характеристика творчості митців; видатні літератори та композитори країни, мова якої вивчається; народна творчість франкомовних та англomовних країн тощо. Студенти повинні самостійно знайти матеріал (зазначимо, що сьогодні переважна більшість студентів використовує потенціал мережі Інтернет), а потім презентувати дібраний матеріал у формі доповіді. Після виголошення доповіді студенти мають декілька хвилин для того, щоб поставити запитання промовцю з теми (застосовується інтерактивний метод інтерв'ювання). Студенти й викладач ставлять запитання доповідачеві про його особисте ставлення до викладеного матеріалу: подобається він чи ні, чим саме; чому і чим матеріал є цікавим; які почуття викликає тощо. Таким чином ми діагностуємо естетичні почуття доповідача та інших студентів.

Однією із вправ, спрямованих на кореляцію естетичного ідеалу може бути така: студентам надається опис ідеальної зовнішності, або характеру чоловіка чи жінки з точки зору автора, та завдання дати власну оцінку тексту. Також студенти мають визначити, чи відповідають ці описи ідеального чоловіка або жінки власним уявленням студентів про ідеал (метод «Займи позицію»).

Працюючи над удосконаленням навичок читання та говоріння студентів, ми пропонуємо їм різні варіанти методів «Займи позицію», «Прес», а також «Навчаючи – вчусь». Використання цих методів

зумовлене необхідністю навчити студентів формулювати та висловлювати власну думку; аргументовано в чіткій та стислій формі, переконувати співрозмовників (метод «Прес»); репрезентувати альтернативні думки з певної теми, знайти та висловити переконливі аргументи, порівняти з аргументами інших, навчити толерантності бесіди та вмінню погоджуватися й визнавати, що твоя думка змінилася (метод «Займи позицію»); передавати свої знання іншим людям доступно, на тому рівні, на якому співрозмовник здатний сприймати інформацію, для цього треба не просто завчити певний матеріал іноземною мовою, а розуміти предмет обговорення (метод «Навчаючи – вчусь»), відпрацьовувати навички говоріння, аудіювання, фонетики.

Перелічені вище методи можуть використовуватися окремо та в комбінованому варіанті. Усі обговорення мають відбуватися іноземною мовою, але якщо студентам не вистачає лексичного запасу, в поодиноких випадках ми дозволяємо застосовувати будь-які невербальні методи спілкування (малюнок, жести, міміка); використовувати рідну мову категорично забороняється.

Отже, результати проведеної нами роботи дозволяють зробити висновок, що використання інтерактивних методів навчання іноземним мовам допомагає значно інтенсифікувати процес виховання естетичного смаку студентів та констатувати, що з розвитком останнього відбувається активне виховання особистісних якостей студентів, їх загальноосвітніх та професійно значущих здібностей, вказуючи на великі, невикористані резерви естетичного навчання й виховання при підготовці фахівців, зокрема майбутніх правників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О. І. Інтерактивні методики як засіб формування правової свідомості / О. І. Пометун, Т. В. Кушнірова // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К. : «МП Леся», 2001. – С. 331–339.
2. Ступак М. Г. Деякі інтерактивні методи вивчення дисципліни «Ділова іноземна мова» [Електронний ресурс] / М. Г. Ступак // Науковий потенціал України : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 26–28 березня 2008 р. – Режим доступу до статті : <http://intkonf.org/stupak-mg-deyaki-interaktivni-metodi-vivchennya-distiplini-dilova-inozemna-mova/>.